

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Nicodemi Frischlini Rebecca

Frischlin, Nicodemus

Altorfii, 1611

Actvs I. scena I.

[urn:nbn:de:bsz:31-138617](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-138617)

Ejicite: nemo flagitatorum suum
Formidet. nam qui exegerit hic pecunias.
Eum Ismael malè. mulcabit venabulo:
Poëta noster hanc potestatem ei dedit.
Quando alia agetur, sceptrū amittet denuò.
Et fortè, qui nunc Ismael est, tunc Syrus erit,
Aut rusticus, aut mendicus, aut lotarius,
Aut quidquid deniq; eum Poëta fecerit.
Quod reliquum est: jam nunc operam date
& advertite,
Nobisq; adeste æquo animo per silentium.

ACTVS I. SCENA I.

Abrahamus, Eleasarus.

VOs ceteri rui hinc abite: Eleasare,
Adesdum: paucū te volo. EL. dictum puta:
Nempè ut curentur rectè hac, ABR. imò aliud,
EL. quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
AB. Nihil isthac opus est arte ad hanc rem, quam
paro:
Sed his quas semper in te intellexi sitas,
Fide & sedulitate. EL. expecto quidnam velis.
AB. Ego postquam Sara fato defuncta est, memor
Humanae fragilitatis, & avi lubrici,
Paucos anse dies, ut nosti, rem familia
Constitui:

Constitui: ut lites inter liberos meos
Caverem; cum sciam plerumq; maximas
Solere hodie simultates existere:

Et fratrum gratiam, haud raro, ob patrimonium
Dirimi. EL. ita est. AB. hoc malum, ut antequam
moriar domi

Præverterem, modo testamentum condidi.

Nam bona, quae possedi, legavi uni Isaco.

Omnia: nempe agros, vineas, praedia, domos.

Pecudumq; greges, & ancillas, & servulos.

Quandoquidem ad hunc solum promissio pertinet

De fatali promissione Chanae.

Reliquis vero, quos DOMINVS à terra istius

Hereditate exclusit: neq; latum pedem

Tenere hic voluit: auri solum munera,

Et argenti, ut nosti, dedi donaria.

(tibi.

EL. Scio factum, & non parum hinc odii natum

Nam Isaco postponi ægerrimè tulit Ismael.

AB. Nihil hunc moror, nec quisquam eius odia.

nam Dei

Amor est omnium hominum præponendus odio.

EL. Ita est. AB. sed sine me pervenire, quo volo,

Nam bene cum istuc successerit negotium:

Unus adhuc restat scrupulus, qui me male

Habet, & dies noctesq; pungit, ac nimis

Male vellicat: eumq; animo evellere jam diu

Laboro. EL. Quis nam ille est, heu, scrupulus, ce-

da?

A +

AB. Id

*AB. Id audies. Nam ad eum eximendum, tua
Mihī ac fide opus est. itaq; te maximè (opera
Rogo, ut in eare mihī morem geras. EL. Tuum,
Here Abrahā, in me imperium est, non in te mihī.
Proin paratus sum exequi, quicquid jubes.*

*AB. Nunquam te aliter, atq; es, animum induxi
meum.*

ELE. Quin ergo quicquid est, id imperas, here.

*ABR. Haud magna est res, quam te facere vunc
velim.*

ELE. Eo minus molesta, aut gravū erit mihī.

*Sed quanam est? AB. Rem omnem nunc à prin-
cipio audies.*

*Eo pacto & meum consilium facilius
Cognosces, & quid facere in hac re te velim,
Melius intelliges. EL. Ausculto per libens.*

*AB. Postquam Isacus ex ephebu excessit meus:
Et aetatem virilem jam dudum attingis:*

Nunc rebus, ut volui, compositis omnibus.

*Hoc superest unam: ut de uxore illi commoda
Prospiciam; dum vivo: ne olim, me mortuo,*

Retia tendantur ei per matrimonium:

Ut nunc mos hominum est maximè. ELE. Sic est.

AB. Nam ea

*Quorundam perfidia nunc est, ut quos student
Perdere, nec justam habent causam, illos nuptiis
Invitent, illaqueent, irretians: dein*

Tanquam

Tanquam in cavea quadam praeclusas a viculis.
Ingulens, mactent, trucident infando modo:
Quod nuper admodum à Galileu aliquibus
Hic factitatum vidimus: quos n. q. fides
Neq. jus commune gentium repressit, neq.
Reflexit, ut immane hoc non auderent scelus.
EL. Equidē vera memoras: nam fama huius rei
Nunc per totum terrarum orbem percrebuit.
AB. Hoc uti periculum caveam, nunc tempus est.
Dum vivo: modo tu mortigerum te praebeas.
ELE. Quin tu vno verbo dic: quid est quod me
veit.

(tibi:
AB. Ita faciam: Hoc primum in hac re praedico
Quod grandes hominum factiones non moror:
Cuiusmodi sunt harum in Chanaa gentium,

EL. At quae so, affinitates ista non placent,
Quas Chananai tibi sponte sua destinant?
AB. Mimimè. EL. Nec Ephronis Hethai? qui te
Vt scū, dominum vocat, sibiq. gratiam suam,
Tuam dono nuper conciliare studuit?
ABR. Nihil hunc moror, neq. quicquam eius do-
naria. (sedere

EL. At neq. Abimelechum & Phicholem, tibi
Et summa amicitia obstructos: Summos viros?
Quorum nemo est, qui filiam suam tuo
Vxorem deneger gnato. Ita sensi tibi
Hos omnes benevolos. AB. Imò hac dudum tibi

A 5 Illoꝝ

*Illorum subolet benevolentia: ac nimium
Metuo, ne filio tendantur retia.*

*EL. Cur hoc metuis? AB. Quia nuptias istas ego
Malo effugere, quam alii forsan adipiscier.*

*ELE. Quamobrem obsecro? AB. Quia non pos-
sum cum his hominibus*

Affinitatem colere. EL. Quae res te vetat?

*AB. Quia novi ego mores huius seculi malos.
Nam hodie in vxore ducenda, non qua fide
Aut religione, sed quibus pecuniis*

Instructi sint homines, spectarier solet.

EL. Non satum intelligo, quo tendas? AB. Non?

EL. Non satum. (vola.

AB. Nempè ergò apertius via me loqui? EL. Ita

*AB. Primum Chananaeos nosti homines esse im-
pios.*

Et cultores imaginum stultissimos?

*EL. Novi. AR. Et multos habere Deos? EL. Na
plurimos!*

AB. Nec spem ullam ponere in promisso semine?

*EL. Nullam prorsus. AB. Nec circumcisos? EL.
Neutiquam. (Deus?*

ABR. Neq. fœderis memores, quod mecum initit

EL. Novis istac, here, qua dicis, & ut dicis animum

*Induco: & te hos mihi cupio credere. AB. Quo-
modo*

Igitur cum gente, exitio devota à Deo.

Affinita-

Affinitatem contraham, aut sobolem meam
Permiscam: nisi religionem quoq;
Et divinum cultum abjiciam, profanaq;
Sacris, & calum terra confundā: EL. an fore id
Credis? AB. cur non credam, EL. Quia u nihil-
ominus

In mente sua patriam religionem, & fidem
Potest habere, sartam, testam ac integram;
Etiam si Chananaam nactus sit conjugem.
Imò futurum spero, ut hoc connubio
Animum soceri lucretur atq; conjugū,
AB. Istuc in filio fieri periculum
Grave est, EL. Quid ita? AB. Quia enim here-
dem ipsum habeo, unicum,

Ad quem promissio DEI de SEMINE
Illo venturo, & terra istius hereditas
Pertinet: omnib; hinc prospiciendum mihi modū,
In cultu ut religionis maneat firmite:;
Nec usquam a pietatis declinet scmita:
Neve improborum perdatur consortio,
Solent enim bonos etiam mores male
Contaminare, haud raro consuetudines.
Tum in primis, si quis uxorem nactus sit
Superstitiosam, illiberalem, incommodam,
Superbam, petulantem, profanam & impiam:
Magnum imminere solet, non tantum dominiū,
(Cuius jactura levior: sive uxor regat

Virum,

Virum, sive vir uxorem: modo domestica
Res curatur bene, sed fidei periculum:
Cuius qui semel in vita naufragium fecerit,
Is nunquam post facile pietatis anchoram
Apprehendet: neq; in portum optatissima
Vita appelles. EL. Miserum me, qui hac nunquam
hactenus.

Ita expendi. Sed perge, ut cepisti loqui.

AB. Nunc quantum in hac re Mulierum praevalleat
Anstutia, ut à religione abducant viros:

Quanta Sathanel fraudis sit: quanta harum genti-
Quas inter etatem nunc ago, versusia: Cum,
Etiam Exempla prioris vitae me commonent.

EL. Quenam obsecro, AB. Audies, an sculta, EL.
Operam hanc tibi

Dico, AB. Filium meum majorem, qui hic habet
In Pharan, Ismaelem nostrum, EL. Optime.

AB. Et matrem eius Agar? EL. Quidni? AB.
Et eius conjugem

Aegyptiam, à matre ipsi desponsam? EL. probe.

AE. quid? Lothum filium fratris mei Charan?

EL. Tanquam te. AB. Nunc audi, quid ambobus
Ex matrimonio, & mulierum fraudibus (mali
Evenerit. EL. Dic, obsecro; AB. Ismael reclinis

Aegyptiae suae à religione & fide
Patrum suorum, tam longè recessit, ut
Circumcisi proepitii parum memor.

Et

Et fœderis, quod mecum iniit jam olim DEVS

Promissionumq; irrisor nequissimus,

Ostrum & Isidem honore honoret maximo,

Deo: Aegyptios: sum praesertim Isidem,

Quam alia gentes Dianam nominant, colit

Impendio: quod hac Dea creditur feris

Et venatoribus praesse quasi aliquod

Nūmen. EL. Profecto res apparet: nam Isidem

Plus justo ab illo honorari ostendunt ferae,

Quae nimium studet: & agrestium quarimonia,

Quas passim divulgans de ipsius injuriis,

Et sermè quotidie novas huc perferunt.

AB. Quod si hoc idem periculum alteri meo

Contingat Isaco, nolim in lucem editum.

EL. Istud Deus prohibeat: AB. Sic spero fore.

Sed fratris filium, quid ego dicam tibi?

Quem filia vino madefactum, pro pudor!

Ad incestam impulere consuetudinem.

EL. Novi factum: & profecto illius me pudet.

AB. Quid ipsum Adamum, primævum patrem
omnium,

Qui Eva blanditiis illectus. malum sibi

Vetitum male gustavit: mandatoq; Domini

Temere admodum neglecto: cum uxori fidem.

Haberet: & se & posteritatem in miseriam

Et hanc lacrymarum vallem, adeoq; in luridi

Barathri aeternam precipitavit voraginem.

Adcò

Adeo potens res est muliebris in viro
Seducenda fallacia: praesertim in fide
Erga Deum & religionis negotio.
EL. Istud sapere est res, jam olim prae teritas sibi
Pro disciplina & praeceptis habere: & hinc
Casus futuros longè prospicere: & velut
Ab excelsa quadam specula periculum
Venturum providere, AB. Tu ergo Eleasare,
Serua, quod in te est, filium, & me, & familiam:
Ne forte talibus se involvat nuptiis.
Nam ego haud quenquam fidelio rem habeo, neq;
Cui plus credam, nec qui magis ex sententia
Mihî sit: neq; adeo cui meum concederim
Filium hodie, quam tibi, Eleasare, audacius:
EL. Here mi, ego hoc tibi pro seruitio debeo.
Conari manibus, pedibus, nocte atq; & dies:
Capitû periculum adire. dum prosum tibi,
Tuog; gnato, atq; adeo toti familiae:
Proin impera, quod vis: effectum tibi dabo.
AB. Amo te, & merito te semper feci maximi:
Neq; unquam veritus sum abs te, ne faceres idem,
Quod vulgus servorum solet, ut deluderet
Me consutus dolis. EL. Egon' istuc in animum
Inducerem? id me magnus prohibeat DEVS,
Nam ut adhuc locorum feci, faciam sedulo:
Ut maximè, quod in rem conducatur tuam,
Id agam, id persequar animo, corde atq; viribus.

AB. Da

AB. Da mihi manum tuam, optime. ELE. non
manum modo.

Sed omnem operam, fidem, ipsum quoque animum
meum:

Qui qualis in te sit, notum tibi arbitror.

AB. Eleasare, ego non tribuo hoc auribus tuis:

Novi, qui vir fies, & quam paucos tui
Similes habeas. Nam hodie qui in aulis Principum
Versantur, & consilia rei dant publica,

Multi non domini, sed sua commoda promovent:

Quippe, quibus nil prater pretium dulce est. EL.
ita est.

AB. Tu vero omnia posthabet meum commodis:

Neque unquam ulla in re tua mihi defuit fides.

Nam saepe ego res multas commendavi tibi

Dubias, egenas, inopes consilii boni:

Quas tu sapienter, doctè, candidè, ac bene
Mihireddidisti effectus hic opera tua.

Tum filium meum, fidei ac fiducia

Tuae mandatum, curasti probe & bene:

Pudicèque educasti ingenium illius, in

Artibus, in honestis literis, & moribus.

Nam ceteri, quod faciunt plerumque, aulici

Magistri, ut principes sua concreditos

Fidei à studiis ac literis ad otium

Retrahant, & Philosophos contemnere, & viros

Doctos ridere assuefaciant: quasi principe

Indignum

*Indignum esset, vacare literis bonis:
Et satius, ut corpus venando exerceat,
Quam animum, præcipuam partem hominis, stu-
dio artium,*

*Et literarum expoliat. Horum tu nihil
Eum docuisti: sed ea tantum, quæ pium,
Sapientem, laudandumq; principem decens.*

*Quibus pro beneficio, fateor, deberier,
Tibi, præter libertatem, qua te lubens
Iam olim donavi, multas gratas gratias.*

*EL. Here, si quid facio, aut feci, q; places tibi: &
Id gratum fuisse adversum te, habeo gratiam.
Nam merito hac evenerunt à me tibi. Si enim
Ego item memorem, qua tu locasti in me bona,
Nox diem adimes. fecisti enim, ut nunquam tibi
Dignas referre gratias possim satis.*

AB. Perinde, ut tu promeritus de me & filio.

*EL. Quod enim maius potuisses beneficium mihi
Præstare, quàm nullos cum haberes liberos,*

*Quod filio meo voluisti omnia tua
Bona legare? AB. Memini factum, nec pœnitet.*

EL. Sed & nunc omnibus præfecisti bonis.

Vt omnia sub mea manu reposita sint:

*Ipsumq; filium magisterio meo
Et fides subdidisti, & mea fiducia.*

*AB. Haud miso factum. EL. Quid multis ver-
dis opus?*

Ex ser-

Ex seruo herum fecisti: aliaq; in me bona
Innumera contulisti: pro quibus omnibus
Nunquam potero dignas rependere gratias.

AB. Imo poteris: & nunc adest occasio.

EL. Quomodo? AB. Si rem geras erga me fideliter.

EL. Cedo quid vis faciam? ABR. Id audies, sed
eamus hinc.

EL. Sede. AB. Chananaeam filio meo non dare,

Id jam tenes? EL. Teneo, AB. Nec ullam gentium.

Inter quas habito? EL. Sic dixi, AB. Nunc per-
cipe, (lis.

Quid consilii capiam. EL. Ausculto quid me ve-

AB, Meministi, quid mihi ante paucos huc dies

Renunciatum ex Mesopotamia fiet? (me.

EL. Memini: de fratre tuo Nachor. AB. planissi-

EL. Et de huius filio Bathuel. AB. Videlicet.

EL. Et de filiabus ipsius. AB. Rem omnem tenes.

EL. Quidni teneam? ABR, Nunc ergo pone ma-
num tuam

Sub femore meo. EL. Cur? AB. Quia jurandum
jam est tibi.

EL. Quid iurem? AB. Quod jubebo. EL. quid
jubes? AB. volo

Ut ad terram meam, & ad cognationem ibi

Meam pergas, & capias uxorem Isaco,

De familia mea. EL. Facilius hoc, here,

Præcipitur, quàm efficitur, AB. Quamobrem?
cedo. EL. quia

B

Vxor

Vxor quid faciat, in manu non est mea.

AB. Intellego. EL. Què enim tu scis, an me sequi

Velit puella? Nam dulce est patria solum:

Nec cuius vis est hominis pede profugo & vago

Hinc inde errare. AB. Imo ubi virgo intellexerit,

Cui nubat: sequetur animo promptissimo.

*ELE. Quis sic? AB. Quia nubet populari suo &
sanguinis*

Propinquitate conjuncto sibi. EL. Esto ita:

Connubium suo gentili non abnuat,

Quid vero, si in patria manere postulet,

Nolitq; sequi me? quid tum agam? num filium

Reducam in terram, unde huc olim migrasti, herede?

*AB. Cave sis, ne hoc faxis: neu in animum indu-
cas tibi,*

Meum ut reducas illo filium. EL. Obsecro,

Quamobrem? an non videtur hoc duobus ex

Malis optatius, gnato uxorem dare

In patria terra, quam atq; commodam:

Quam hic inter ignotos & peregrinos eum,

Vel uxorem ducere malam atq; incredulam

Deo: vel omnem aetatem exigere calibem?

AB. Imo neutrum mihi placet, & tu quod times,

*Frustra times. EL. Quis sic? AB. Quia hoc nego-
cium*

Non à voluntate humana pendet, neque in

Nostra situm est manu: sed unius DEI

Opus

Opus est. Ad hunc nostri oculi adversendi. EL.

Benè.

Sed qui tu scis, an ita placeat Deo, an secus?

AB. Eho. tunc, Eleasare, dubitas hoc? Dominus

Deus

Cæli & terræ, qui me è domo patris Tharæ,

Et è terra natalis eduxit soli,

Et locū in hunc statuis: tam crebrò pollicitus est,

Ac iurejurando confirmavit mihi:

Quod Chananeam terram mihi atq; posteris

Ex Ifaco daturus sit. Et id sapius.

Iam repetivit: eamq; ob causam factū puto, ut

Me ex tot laboribus, tot ex periculis,

Tot exiliis elictatum, hoc demum loco,

Inter Chananeos voluerit quiescere,

Huic ego fidendum, in hunc respiciendum puto.

Neq; committendum, ut hinc recedat filius.

Aut illo redeat, unde olim migravimus.

Atq; hand dubito, quin angelum suum tibi,

Quasi pronubum, concessurum in hac re siet.

Ut eius opera uxorem capias filio.

EL. Itane fore credis? AB. Quid ni credam, qui

angelos

Toties mihi adjuutores in periculis,

Et rebus adversis vita habuerim mea:

Multisq; pridem hoc documentis cognoverim?

EL. Sin autem res secus, quàm spes est, ceciderit,

Nunquid iuramentum nihil obfuerit mihi?

*AB. Nihil prorsus: dumtaxat filium meum
Ne illo reduxeris. EL. Cavebo hoc facillimè.*

*AB. Quin ergo manumponis sub femore. EL.
ut ut lubet,*

Arbitratu tuo iusjurandum dabo. (nunc

*En pono: quid nunc? AB. Rectè sanè: adverte
Animum, & præcuntem verbis me sequere. EL.
lubens.*

AB. Deus cæli & terra, te invoco testem mihi.

EL. Deus cæli & terra, te invoco testem mihi.

AB. Quod Abrahami heri mei filium Isacum.

EL. Quod Abrahami heri mei filium Isacum.

AB. Ex hac terra in patriam nolim reducere.

EL. Ex hac terra in patriam nolim reducere.

*AB. Neg. uxorem illi Chananzam, aut similem
dare. (dare.*

EL. Neg. uxorem illi Chananzam, aut similem

AB. Sedeam, quam jubeor, pro virili querere.

EL. Sedeam, quam jubeor, pro virili querere.

*AB. Et sine fraude ac dolis. EL. Et sine fraude ac
dolis.*

*AB. Sic me DEVS adjuvet. EL. Sic me DE-
VS adjuvet.*

AB. Nunc acquiesco & desecato abeo animo.

*EL. Nihil ergo me vis aliud, here? AB. prorsus
nihil.*

Quia

Quia meus nunc animus in portu navigat.

EL. Sed nunquid cause est, here, quin proficiscar hodie?

AB. Statimne? EL. Sic. AB. Iam? EL. Sic prorsum nisi quid mora est.

AB. Ut ut lubet: nam tu me nihileris tibi mora.

EL. Eo. Nam prius animo ocioso esse haud queo.

Quam tibi gnatoq; tuo rem omnem perfecero.

AB. Rectè. EL. Sed dum nimium propero, penè fueram

Oblitus, quod vel maximè jam ab initio

In hac re scitari volui. AB. Quidnam? Cedo.

EL. Vtrum tuus etiam filius huius rei

Est conscius? AB. Cur id rogas? EL. Merito: quia

Cavendum, ne invito obrudamus conjugem.

AB. Ne sis sollicitus, nam tali ingenio meus

Est filius: ut eadem illi placeant, qua mihi:

Eadem displiceant, qua mihi. EL. Novi quidem

Ingenium eius, quale sit in rebus ceteris:

Sed in re uxoria nondum perspectus est

Mihi illius animus. Nam hoc mercimonium

Proci nostrates cæcis oculis non emunt.

AB. Quiesce. Ist hanc rem ego rectè videro domi,

EL. Sed dum abs sum, quis meas geret iterū vices?

AB. Syro hanc dedi provinciam, ut rus hinc eat!

Nostrosq; obseruet servulos: dum tecum ego

Hoc transgerem negotiū. Proin animo

*Tranquillo es, Eleasare, & de rebus interim
Nostris in utramvū aurem quiescito.*

EL. Sed nullō me mihi comites adjungam via?

AB. Imò ut voles: nam reperies intus domi

Pro arbitrato tuo. EL. Sat habeo, bene vale:

Et felicem mihi reditum à Deo impetra,

Namq̄, una precatio tua plus mihi commodi

Feret, quā omnis labor meus, AB. Benè ambula.

ACTVS I. SCENA II.

Abrahamus,

Verissimum id esse, vulgò quod dici solet,
Re ipsa nunc demum experior: si quis bonū
Et frugi nactus sit servum ex sententia:
Eum non postremum hac in vita commodum
Adeptum esse: velut ego hunc habeo Eleasarum,
Nam is me herum matura solet capessere,
In se sera: & quod jubetur, citius citius
Quadrigis properat persequi. Tum quas ego
In servo puto virtutes longè maximas,
Fidem ac taciturnitatem! has rebus omnibus
Adhibet, & quod rarū in servo est, contumelias
Nullas, nulla maledicta in quenquam hominem
ingerit:

Pietatis insuper tantò observantior

Est ceteris: quantò illi ad seua crimina

Et